

Apenkuren

door M. F. Spee

Bandjermasin, houten stad aan de Marta-poera-rivier, 'n warm rattenparadijs met 'n druk stadsleven op 't water.

We maakten daar nogal eens prauwentochtes; zo met 't hele gezin. En onderweg kwam je van alles tegen: snoepwinkels, restaurantjes, manufacturen-, fruit- en viswinkels, enz. En dat alles in drijvende vorm.

Ditmaal gaat 't tochtje 'n heel eind buiten de stad. Gaat u mee? We verlaten namelijk de Martapoera, om via een doorsteek (het Kwienkanaal) de hoofdriever, de Barito, te bereiken. Wat 'n waterplas! Drie kilometer breed! En daar, in 't midden, een flink, geheel bebost eilandje, het Apeneiland, 't doel van onze tocht.

Als u uitgekeken bent op de metershoge pollen Waterhyacinth, (*Eichhornia* of *Pontederia*) die snel stroomafwaarts drijven — ik hoor nog de kreet van Amerikaanse toeristen: „Aw, Waterlilies!!!” — luistert u dan even, voordat we dit apen-luilekkerland betreden, dan weet u, wat u te wachten staat.

In oude tijden kwam een schip met Chinese krijgers naar Borneo (nu Kalimantan) en voer de Barito op. Daar werd hun schip vernietigd en de soldaten verdronken. Maar hun zielen vonden echter een toevlucht in de apen op 'n eilandje bij de plaats van de ramp en . . . daar verblijven ze nu nog.

Dit verhaal krijgt iedere nieuweling in Bandjermasin al gauw van de Chinese bevolking te horen. Nu is de zielen-verering bij de Chinezen zeer groot. Geen wonder, dat dit, gecombineerd met het gezellig-uitgaan, waar de Chinese jongelui erg op gesteld zijn, de oorzaak is van een zeer frequent bezoek aan dit eiland. Bij die bezoeken worden de apen 't gehele jaar door dan ook zeer rijkelijk voorzien van voedsel. En dat is van niet geringe kwaliteit! Snoeperij levert dat bezoek ook zeer veel. 't Gevolg is: een populatie van vette, luie, brutale apen. (*Macacus cynomolgus* of *Macaca Irus*.)

Als onze prauw de kust van „Poelau monjet” nadert, wordt het strakke bosd cor van 't eiland levendiger door de duikelende, slingerende, springende en schreeuwende apen, die zich naar de landingsplaats reppen. Tegen dat we landen is er een zekere afwachende rust en staat de bevolking, nonchalant-decoratief opgesteld, de verdere gang van zaken gade te slaan.

Begeleid door tientallen „kwajongens” maken we onze entree en wandelen hogerop. Kinderen, die we bij ons hebben, moeten we niet uit 't oog verliezen, anders horen we opeens hun angstig gehuil, wanneer ze geplunderd worden. Costuumzakken, damestassen, enz. worden brutaalweg ge nspecteerd. Ze vr gen niet . . . ze nemen wel!

Als nieuweling staat u misschien wat verbijsterd en u durft niet van u af te slaan. Begrijpelijk. De geringste onvriendelijkheid ontbloot hun vervaarlijk gebit. 't Zijn creaturen om „op te schieten”! Maar maakt u niet te snel boos. Ze zijn door vroegere bezoekers, al meer dan een eeuw lang, grondig verwend. „Toerisme is hun belangrijkste middel van bestaan,” zou er in een apen-aardrijkskundeboekje kunnen staan. Daar zijn ze op ingesteld. Op schreeuwen en dreigen reageren ze sinds lang niet meer.

Hindert u hun grenzeloze vrijpostigheid! Let dan eens op! Ik zal ze even leren, dat ze zich tegenover ons behoorlijk op een afstand moeten houden. Even schrik aanjagen. O, nee, geen gewerschot of iets anders van zo kabaal-makende aard. Kijk, ik ga ze pinda's voeren . . . Wat springt dat beest terug, hè? Of het een steek gehad heeft! Luid scheldend en bekkentrekkend blijft 't op een eerbiedige afstand van me zitten. Nummer twee . . . 't zelfde effect. De leider van de groep is gealarmeerd, houdt z'n onderdanen in de gaten en constateert, waar 't gevaar ligt. Nog een paar verschrikte apen. (Ik blijf rustig pinda's voeren.) Als er weer een nadert, geeft de leider een waarschuwend kreet. Nu is de hele troep gealarmeerd en treedt al heel wat bescheidener op. Eindelijk komt de ou-baas zelf bij mij op bezoek, wantrouwend, voorzichtig. Ik houd hem 'n pinda voor. Hij wil per se weten, wat er gaande is en . . . met 'n rauwe, wat fluitende gil springt hij achterwaarts. Nu is 't voldoende. Voorlopig is de troep, voor ons althans, minder lastig. Heeft u 't niet gesnapt? Och, er gebeurde ook maar zo'n heel klein kleinigheidje. Zo'n „apenverstand” overbluffen is zo eenvoudig. Weet u, welke gewelddaad deze schrik aanbracht? De volgende: ik nam de pinda tussen duim en middelvinger (doet u 't maar na). Juist, de wijsvinger recht omhoog. Als nu 't apenhandje de pinda wou pakken, tikte ik met de wijsvinger op dat handje. Ziedaar de hele mishandeling!

Zoiets hadden ze nog nooit meegemaakt. 't Lag buiten hun ervaringsinstinct en . . . ja, hoe moet je er dan op reageren??

Op vele plaatsen in Indië kwamen vroeger van die apenkoloniën voor. Vooral daar, waar veel binnenlands toerisme was (door Chinezen). Bekend was daardoor o.a. de badplaats Wendit bij Malang. Deze troep is door de Jappen uitgeroeid. Bij al de troepen, die ik ontmoette, was een zeer goed te onderkennen leider aanwezig. Deze, steeds een oude, welgedane mannetjesaap, hield de troep danig in 't oog en reageerde op elke onregelmatigheid. Dat scherpzinnige dier wist ook onfeilbaar te constateren, waar een extra goed hapje te krijgen viel, dat hij steeds voor zichzelf opeiste. 'k Heb er steeds plezier in gehad, welk een moeite zo'n leider deed, om z'n prestige te handhaven, als hij eens „tuk” genomen was.

Meestal deed hij dat door buitenmodel-kabaal.

Leiders komen in de dierenwereld zeer veel voor. Meestal worden ze door de troep zonder meer geaccepteerd. Hun geslacht (♂) en lichaamskracht zijn twee voorname factoren. Bovendien is hun „levenservaring” van grote betekenis. Daardoor zijn 't meestal oudere exemplaren. Naast het „aangeboren” instinct, wat ieder dier praktisch in voor-de-soort-gelijke hoeveelheid bezit, vormt zich gedurende het leven het „ervarings-instinct” dat uit de aard der zaak zeer individueel is. Door dit ervaringsinstinct kan het dier zich aanpassen, ook aan de mens. Hij heeft daardoor een „antwoord” klaar op diverse menselijke acties. Komt zo'n mens nu echter met een actie, die 't dier nog niet kent, dan laat zowel 't natuurlijke — 't aangeboren — instinct als 't later verworvene 't dier in de steek en z'n reactie wordt onbeheerst, zoals we hierboven zagen.

Als de mens (verstandelijk) ingrijpt, gaat dat vaak in tegen alles, wat de natuur aan acties vertoont en daarop is 't instinct niet berekend. Intellect kan slechts met intellect worden beantwoord, en waar dit ontbreekt, kan 't dier niet anders dan „domme” dingen doen. En zo vinden we allerlei intellectieve middelen om „domme” apen beet te nemen. Toen we, door de hongerdood

bedreigd, alles wat eetbaar was, accepteerden, vooral, wanneer dit vlees betrof, werden in de Sumatra-kampen apenjachten zonder wapens georganiseerd. Een lege cocosdop werd verankerd. Een gat werd er in gemaakt, juist groot genoeg voor 't slanke apenhandje. Een vrucht of iets anders, dat eetbaar was, werd er in gelegd en verder... afwachten. Nieuwsgierig als apen zijn, kwamen ze al gauw de doppen inspecteren, vonden en grepen 't eetbare en... zaten vast. 't Vuistje openen kwam niet in ze op en ze moesten hun „domheid” bekopen met de straf, die er op stond: een onderdeel vormen van 't krijgsgevangenen-menu.

Het einde van de ruigte in het Haagse Bezuidenhout

door A. J. Ultée, Den Haag

In een tweede verhandeling in dit tijdschrift ¹⁾ werd medegedeeld, dat er in 1950 een einde kwam aan de ongerepte staat van bovengenoemde ruigte, ontstaan na het bombardement van 3 Maart 1945, gevolgd door felle branden, van een huizen- en stratencomplex. In Augustus 1950 toch ging de zeis over een groot gedeelte van het terrein, terwijl ook in de volgende jaren geregeld ingegrepen werd. Het vruchtpluis van de vederdistel, het meest algemene onkruid, vormde zulk een plaag — de bewoners van de in de nabijheid gelegen huizen beweerden, dat zij ramen en deuren gesloten moesten houden —, dat de gemeente met mechanische en ook chemische middelen de distel op die plaatsen, waar deze talrijk aanwezig was, ging bestrijden.

Zonder gevolg voor de plantengroei is dit zeker niet geweest. Voor planten, die nog geen zaad gevormd hadden, was de bestrijding een rem ter vermenigvuldiging. Er kwam bovendien plaatselijk meer lucht en licht, waarvan vooral de grassen profiteerden, waartussen zich vooral de witte klaver thuis voelde. Boterbloem en paardebloem, herderstasje en wondklaver vermenigvuldigden zich sterk, het madeliefje bleef evenwel bescheiden op de achtergrond.

Maar ook zonder ingrijpen van de mens zouden zich veranderingen hebben afgespeeld. Zo ging de melganzevoet, die altijd op braak liggende terreinen er het eerst bij is en die in 1950 nog tot een van de zeven meest algemene planten behoorde, aanzienlijk in aantal achteruit. Daarentegen hebben de overige zes zich goed gehandhaafd. Het zevenblad en vooral het kleine hoefblad vermeerderden zich sterk. Van de houtachtige kruiden, die de zeis

Canadese Fijnstraal

Foto: C. Beukelman

¹⁾ Natura 47 (1950) 228. Eerste Verhandeling Natura 47 (1950) 86.